

Diversiteit en Lerarenopleiding

Reinhilde Pulinx

Iris Roose

Steunpunt Diversiteit en Leren - UGent

Structuur

- ☐ Naar een nieuwe referentiekader voor diversiteit
- ☐ Talige diversiteit – resultaten uit onderzoek
- ☐ Diversiteit in de praktijk
 - Bruggen bouwen voor gelijke kansen
 - DIVA-website
- ☐ Discussie en reflectie

Een referentiekader diversiteit

Ons fundamenteel denken over diversiteit en onderwijs ontkent diversiteit als uitgangspunt.

We erkennen diversiteit , maar blijven het moeilijk vinden om het als de norm in onderwijs te beschouwen.

We erkennen diversiteit, enkel als conditie tot inpassing. Waardoor het meteen wordt gedevalueerd tot afwijking, achterstand, probleem, ...

*Welk referentiekader hanteert de lerarenopleiding mbt diversiteit?
Is dit fundamenteel anders?*

Een referentiekader diversiteit

Welk referentiekader wordt er nu gehanteerd?

1. Ons onderwijs wordt meer en meer een **competitief, op “efficiency” en de markt gericht** model. Daardoor wordt het uniformiserend en laat het weinig ruimte voor diversiteit;
 2. Diversiteit is een **probleem** en wordt best weggemoffeld;
 3. Ons denken over onderwijs vertrekt van **het binaire**.
- ⇒ We slagen er nog onvoldoende in diversiteitscompetenties bij jongeren te ontwikkelen en om diversiteit echt te benutten in onderwijs.
- ⇒ We slagen er onvoldoende in om diversiteitscompetenties in de lerarenopleiding aan te brengen.

1. Marktgericht model

- Iedereen moet worden gekneed en geüniformeerd in functie van de markt. De markt is binnengedrongen in het onderwijs.
- Onderwijs moet op efficiëntie gericht zijn. Volgens Michael Sandel werkt dit voor auto's en MP3's maar niet voor onderwijs. Normen voor de crèche; voor de kleuterklas; voor het BAO; voor het SO; voor het HO; ... (vb Verhaeghe: de knipnorm)

1. Marktgericht model

- Onderwijs moet nu ‘evidence based’ zijn
- Onderwijs is zoals de reclame van Toyota een tijd terug: remmen OK; airbags OK; de knipnorm OK; taalvaardig OK
 - Alles in lijstjes vervat, elementen die moeten afgevinkt worden
- Net als de markt moet onderwijs competitief zijn. We willen ‘ranken’, vergelijken, ...
 - Welk bedrijf is het meest productief => welke school is het meest productief;
 - welke auto is de beste => welke leerling is de beste
- Op basis van cijfers

1. Marktgericht model

- Zo wordt onderwijs gereedschap voor de markt, de winst, het BNP
- Meer en meer telt alleen nog het kwantitatief meetbare. Het niet meetbare (wat niet in een cijfer kan worden gevat) telt niet meer. ‘Meten is weten’?
- Perverse effecten:
 - Cijfers geven een schijn van geobjecteerdheid (valse objectiviteit, momentopname)
 - Dat leren individueel verschillend is, grillig en continu wordt volledig ontkent
 - geen ‘pass’ dus niet in mijn klas (=> ‘Vlaanderen is kampioen in overzitten’)

1. Marktgericht model

⇒ **Reflectie over dat 'meten is weten', steeds meer nadruk op testen**

- ❏ Onderwijs moet efficiënter zijn? Maar wanneer is het dat? Welke criteria bepalen dat? Wie bepaalt dat?
- ❏ Hoe meten we die efficiëntie? (alleen kwantitatief?; wat met de 'niet meetbare' aspecten?)
- ❏ Welke prijs betalen we als we het 'niet meetbare' uit de effectiviteits- en efficiëntiemeting laten?
- ❏ Kwantitatief meten: hoge betrouwbaarheid; maar wat met validiteit? Wie controleert of we het 'juiste' meten?
- ❏ Creëren we dan een onvolledige werkelijkheid?
- ❏ Wat zeggen die cijfers echt over mijn onderwijs?

1. Marktgericht model

- ❏ Hoe zou onderwijs er dan moeten uitzien om economische competitiviteit te verhogen?
 - Sahlberg: meer **netwerking en samenwerking** tussen leerlingen en scholen; open delen van ideeën; **flexibiliteit** in onderwijs; **creativiteit** stimuleren
 - Verhaeghe: brede vorming en **kritisch nadenken**
 - Nussbaum: leren samenwerken; **interactie en dialoog**; kritisch kunnen reflecteren; creatief kunnen denken; kunnen innoveren; met **verschillen** kunnen omgaan
 - Stevenson: creatieve leermethoden; samenwerking met cultuurhuizen en musea; **mogen falen**; leren uit fouten; leren delen van ideeën
- ❏ Diversiteit benutten dus
 - ⇒ **Wordt dit aangebracht in het onderwijs?**
 - ⇒ **Worden deze competenties aangebracht in de lerarenopleiding?**

2. Diversiteit als probleem

- ❏ Leerproblemen; taalproblemen; integratieproblemen; achterstand; niveauverlaging; ...: een deficiëntiemodel
- ❏ Advies: wegmoffelen:
 - ‘Migrantcultuur weren, uitsluiten’
 - ‘je niet profileren als multiculturele school’
 - ‘is doeltreffend om de prestatiekloof te dichten en de legitimiteit in de ogen van autochtone ouders te behouden’
- ❏ Is geen empirische evidentie voor
- ❏ Is normatief eenzijdig. Neemt diversiteit niet als vertrekpunt
- ❏ Ethisch niet aanvaardbaar
- ❏ Leidt tot stigmatisering; uitsluiting, drop out, push out; agressie
 - M. Lange: onderwijs en etnisch geweld

3. Binair denken

- ❏ Ons denken over diversiteit en onderwijs is overwegend binair;
- ❏ Waarbij de ene kant als de legitieme (niet onderhandelbare) norm wordt beschouwd en de andere als de afwijkende, deficiënte;
- ❏ Sociaal geconstrueerde hiërarchische machtsverhoudingen

3. Binair denken

- Deficit – differentie
- Agency – structure
- Expliciet – impliciet
- Kennis – vaardigheid
- Formeel – informeel
- Uniformiteit – variatie
- Thuis – school
- Eentaligheid – meertaligheid
- Monocultuur – multicultureel
- Enkelvoudige – meervoudige geletterdheid
- Testen – assessment
- ...

De rol van onderwijs

- ❑ Voornaamste taak: verwerven vaardigheden om in maatschappij te kunnen functioneren
- ❑ Onderwijs is hierin niet de enige actor
- ❑ In bepaalde sociale omgevingen worden meer vaardigheden, meer kennis, etc. ontwikkeld dan in andere, of ze hebben er meer legitimiteit
- ❑ Compenseren voor deze ongelijkheid is een specifieke emancipatorische taak van onderwijs
- ❑ Onderwijs moet er naar streven dat kansen van jongeren in de samenleving niet alleen afhangen van de kansen die ze van huis meekrijgen

Diversiteit in onderwijs

- ☐ De school is een publieke ruimte waar men diversiteit niet kan of mag negeren
- ☐ Twee doelen:
 - Leren voor diversiteit: kritisch multiculturalisme (ICCS)
 - Leren in diversiteit: diversiteit benutten en sociale ongelijkheid terugdringen (pedagogie van diversiteit) (PISA, SIBO, SINBA, ...)

Leren VOOR diversiteit werken aan sleutelcompetenties

1. Diversiteit zien als een normaal fenomeen waar iedereen dagelijks in verschillende situaties mee te maken krijgt
2. Vooroordelen en veralgemeningen waar mogelijk en wenselijk vermijden; zich bewust zijn en zich onthouden van elke vorm van discriminatie
3. Gebeurtenissen, contexten en personen vanuit verschillende perspectieven bekijken
4. Functioneren in verschillende contexten, steeds wisselende omstandigheden en nieuwe situaties
5. Kiezen voor dialoog en samenwerking
6. Leren van andermans visies, ervaringen en competenties

Leren IN diversiteit

wat werkt

- 📖 Hattie (2009) en anderen:
 - Hoge verwachtingen
 - Team teaching
 - Leren als een gedeeld proces (leerling als actieve actor)
 - De sociale context van leerlingen als vertrekpunt
 - Gecontextualiseerd onderwijs
 - Leerkracht als mediator (tussen leerder en leerdoelen)
 - Meer interactief, coöperatief en probleemoplossend leren
 - Heterogeniteit als meerwaarde
 - Vermijd 'pull out' klassen
 - Continue assessment

Verandering

- 📄 Diversiteit als norm, als uitgangspunt nemen:
 - Ons denken
 - Onze houding
 - Beleidsontwikkeling
 - Handelen
- 📄 Diversiteit niet in de periferie maar in de kern van onderwijs

Verandering

Nieuwe conceptuele kaders:

- Mobiliteit ipv migratie
- Super diversiteit als meerwaarde
- Transculturaliteit
- Sociale netwerken ipv integratie
- Taalbeleid: meertalige repertoires
- Taalvaardigheid als uitkomst ipv als conditie
- Leren is meer dan marktgerichte kennis alleen
- Diversiteitsbeleid is meer dan doelgroepenbeleid en achterstandsbestrijding. Het is een omgeving waar diversiteit als meerwaarde wordt gezien en wordt benut

Verandering

Macroniveau:

- Fundamentele verandering in onderwijs: bvb.
 - Doorbreken van jaarklassen
 - Structurele samenwerking
 - Resoluut kiezen voor brede school
- Scholen moeten diversiteitsbeleid ontwikkelen
- In een input-output accountability model:
 - Niet alleen kwantitatieve meting van kwaliteit (selectief en eenzijdig)
 - Ook kwaliteit van leren samenwerking; creatieve ontwikkeling; kritisch nadenken; kunnen innoveren; creatieve leermethoden; leren van fouten; leren delen van ideeën; met verschillen kunnen omgaan; ...
- Onderzoekers en scholen en lerarenopleidingen moeten samen actie-onderzoek doen

Verandering

- 📄 Mesoniveau: diversiteit op alle niveaus
 - Schoolbeleid: coherente visie (instroom, doorstroom, uitstroom): school als een interactieve onderhandelende omgeving
 - Personeel kan omgaan met diversiteit (o.a. beeldvorming)
 - Leerlingen leren omgaan met diversiteit
 - Pedagogische en didactische voorwaarden voor effectieve diversiteitsaanpak

Verandering

Mesoniveau:

- Doorbreken van negatieve onderwijscultuur
- Doorbreken van jaarklassen
- Durven kiezen voor grotere klassen
- Professionalisering (en coaching) van teams
- Leerlingen als actieve actor betrekken in leren en evalueren
- Brede assessment
- Ruimte geven om meer krachtige leeromgevingen te creëren
- Van ouderbetrokkenheid naar ouder-school communicatie
- Structurele samenwerking met andere sectoren: cultuur, musea, buurt, ...

Verandering

Mesoniveau:

– Lerarenopleiding:

- Instroom: conceptuele leerlijnen herdenken
- Diversiteit verweven in hele curriculum en alle vakken
- Niet leren over maar IN diversiteit
- Professionalisering van lerarenopleiders

Verandering

Microniveau:

- Leerkrachten samen in de klas: helpt om competenties van leerlingen beter in te schatten en om elkaar te helpen om stereotype beelden en onbewust handelen te doorbreken
- Krachtige leeromgevingen die diversiteit als vertrekpunt van leren neemt en benut in leerproces
- Onderwijs en leren is meer dan leerboeken en kennis
- Breder evalueren
- Diversiteitscompetenties en burgerschap is geen vak, maar zit in alle lessen

Verandering ...

- ☐ ... hoeft helemaal niet zo moeilijk te zijn
 - Structuurveranderingen, ja
 - Maar vooral verandering in onze mentale structuren
 - Stoppen met te (voor)oordelen vanuit onze eigen referentiekaders: multiperspectiviteit
 - Stoppen met de schuld bij de ander te leggen
 - Zoeken naar congruentie tussen perspectieven en actoren
 - Geloven in leraren en leerlingen; hen veiligheid geven; hen 'empoweren'
 - Kiezen voor een reflexieve pedagogiek
- ☐ Diversiteit = onomkeerbaar, realiteit
- ☐ Omgaan met diversiteit = goed onderwijs
- ☐ Leraar die kan omgaan met diversiteit = goede leraar

Taal en onderwijs

Een dynamische en complexe relatie

 Vlaams integratie- en onderwijsbeleid = gekenmerkt door **ééntaligheidsideologie**

- Taalvaardigheid Standaard Nederlands is voorwaarde voor schoolsucces
- Onvoldoende taalvaardigheid Nederlands bij aanvang schoolloopbaan, is een tekort dat weggewerkt moet worden
- Een andere thuistaal dan het Nederlands is nadelig voor schoolsucces
- Immersie (taalbad) enn remediëring als belangrijkste oplossing

-
- ❏ Die eentaligheidsideologie vinden we terug in het integratie- en onderwijsbeleid.
 - ❏ Maar vinden we ook terug in de houdingen en attitudes van leerkrachten.
 - ❏ Waarom is dit belangrijk? Wat is er mis met een ééntaligheidsideologie?
 - Gaat voorbij aan processen en dynamieken van taalverwerving betrokkenheid, welbevinden, identiteitsvorming en –beleving
 - ❏ Mits gericht ingrijpen en ondersteunen, kan de trend van ééntaligheidsideologie gekeerd worden

Taal en integratie: Een omslag in beleid

Vroeger: Integratie als resultaat van participatie

Wonen, werk en
onderwijs

Gelijke kansen
en integratie

Nu: Integratie als voorwaarde voor participatie

Gelijke kansen en
integratie

**TAAL en
TAALTESTS**

Wonen, werk
en onderwijs

Anderstaligheid/meertaligheid

- 📄 Vlaams onderwijs: de facto ééntalig beleid
 - Het officiële beleid geldt als meertalig
 - MAAR enkel mbt talen die een hoge status genieten
 - Bv. Frans, Engels, Duits – ook Chinees, Russisch, Hindoe
 - MAAR niet Turks, Arabisch (talen gelinkt aan de arbeidsmigratie, asielmigratie)
 - EIGENLIJK gaat het om meertalige ééntaligheid
 - Nederlands, Engels, Frans, Duits zijn aparte vakken – geen verbinding tussen verschillende vakken

Anderstaligheid/meertaligheid

- Toenemende nadruk op kennis van de Standaardtaal Nederlands
 - In het curriculum: meer nadruk op grammatica, spelling, uitspraak (correctheid)
- Toenemend belang van taaltesting
 - Sinds 2010: toegang tot basisonderwijs (beleidsbrief 2012-2013: taaltesting instap SO vooropgesteld)
 - Ook op vlak van inburgering en integratie
- Engagementsverklaring voor ouders
 - Communicatie met school in Nederlands, aanbieden van mogelijkheden tot spreken van Nederlands aan kinderen in vrije tijd

Anderstaligheid/meertaligheid

- ❏ Taalbeleid is steeds gekaderd in een ruimere politieke, sociale en economische context en verbonden met identiteit en macht binnen een bepaalde samenleving
- ❏ **Ideologies of language** are rarely about language alone (Woolard, 1998).
- ❏ Vlaanderen: streven naar autonomie (Adam, 2010)
 - Sterke symboliek: vlag, volkslied, Vlaamse feestdag
 - Eentalig beleid in verschillende domeinen (onderwijs, integratie, tewerkstelling)
 - Vraag naar meer autonomie, meer bevoegdheden voor Vlaanderen

Case study: Mustafa

⇒ Voorbeeld van impact van taalbeleid en taalideologie op het niveau van de individuele leerling

☐ Mustafa is 15 jaar en zit in het 3de jaar TSO, Handel (2de van de klas)

☐ Migratietraject

- Geboren in Turkije
- Verhuisde met zijn ouders naar Namen toen hij 7 was
- Verhuisde met zijn ouders naar Gent toen hij 12 was

Mustafa

- 📖 Thuis spreekt hij:
 - Turks met zijn vader
 - Frans met zijn moeder
 - Nederlands met zijn jongere broer

 - 📖 Op school spreekt/leert hij:
 - Nederlands
 - Engels
 - Arabisch (tijdens de godsdienstles)
- ⇒ “Soms is het een beetje teveel”
- ⇒ Voor hem is er geen aangepast programma, geen aangepast curriculum

Mustafa

- 📖 Thuis spreekt hij:
 - Turks met zijn vader
 - Frans met zijn moeder
 - Nederlands met zijn jongere broer

 - 📖 Op school spreekt/leert hij:
 - Nederlands
 - Engels
 - Arabisch (tijdens de godsdienstles)
- ⇒ “Soms is het een beetje teveel”
- ⇒ Voor hem is er geen aangepast programma, geen aangepast curriculum

Mustafa

Zijn leerkracht Nederlands

- Hij is onvoldoende gemotiveerd
- Hij moet harder werken, hij moet zijn taalvaardigheid Nederlands verbeteren – anders haalt hij het niet
- Bijna geen erkenning voor zijn – opmerkelijke – parcours en realisaties

Mustafa

Mustafa:

- Geen erkenning van zijn meertalige competenties, vroegere verwezenlijkingen en nood aan een aangepast curriculum
- Enkel 'diagnose' van onvoldoende vaardigheid in Standaard Nederlands
- Gevaar van demotivatie, mislukking onderwijsloopbaan

MAAR Mustafa zit ondertussen in 5 Handel, TSO!

Leerkrachtensurvey SO

- 📅 Oprit 14 – enkele **kwantitatieve bevindingen** uit de leerkrachtensurvey
 - Online bevraging bij 775 leerkrachten in secundaire scholen in Gent, Genk en Antwerpen (periode maart – juni 2011)
 - Vragen over omgaan met diversiteit, meertaligheid, burgerschapscompetenties, eigen handelen in klas, vertrouwen in de leerlingen.

Stelling

% akk. en
voll. akk.

1. Anderstalige leerlingen zouden op school geen vreemde taal mogen spreken	77.3%
2. De belangrijkste reden van de schoolachterstand van anderstalige leerlingen is hun gebrekkige kennis van het Nederlands	78.2%
3. De schoolbibliotheek (klasbibliotheek, mediatheek) dient ook boeken te bevatten in de moedertaal van de leerlingen	12.8%
4. Anderstalige leerlingen moeten op school ook de mogelijkheid krijgen hun moedertaal te leren	6.8%
5. Door op school ook de eigen moedertaal te spreken, leren anderstalige leerlingen onvoldoende Nederlands	72.1%
6. Anderstalige leerlingen moeten ook reguliere vakken aangeboden krijgen in hun moedertaal	3.2%
7. Het is belangrijker dat anderstalige leerlingen goed Nederlands leren dan de kennis van de eigen moedertaal te behouden	44.7%
8. Het is in het belang van de anderstalige leerlingen als er straffen worden toegekend voor het spreken van de moedertaal op school	29.1%

Leerkrachtensurvey SO

- ☐ Sterke eentaligheidsideologie bij leerkrachten
 - Taal als één van de belangrijkste factoren voor succes of falen (stelling 2 en 7)
 - Sterke afwijzing meertalig onderwijs (stelling 6)
 - Afwijzing meertaligheid als opportuniteit (stelling 3 en 4)
 - Weinig aandacht (inzicht in) voor thuistaal als element van identiteit (stelling 1 en 7)

Leerkrachtensurvey SO

- ☐ Eentaligheidsideologie is het sterkst in de zgn. gemengde scholen
 - Veel minder aanwezig in ‘witte’ en ‘zwarte’ concentratiescholen
 - Hoogst in scholen met 41-60% allochtone leerlingen

Leerkrachtensurvey SO

- Sterke samenhang tussen eentaligheidsideologie en vertrouwen in leerlingen (teachability)
 - Hoe sterker de eentaligheidsideologie hoe minder vertrouwen in leerlingen

CASUS

1) Wat zou je doen?

2) Hoe kunnen we leraren in opleiding professionaliseren om met dergelijke situaties om te gaan?

Casus - Turnkledij

Niet iedereen is even goed in lichamelijke opvoeding. Om de scores niet enkel van de sportprestaties te laten afhangen & en alle leerlingen de mogelijkheid te geven hun kwaliteiten in te zetten, geef je ook punten op attitude.

Elke maand kunnen de leerlingen daarmee vijf extra punten verdienen: respectievelijk één punt voor:

- a) in orde zijn met sportkledij;
- b) fairplay en samenspel;
- c) respect voor materiaal;
- d) zorg voor veiligheid (voor zichzelf en medeleerlingen);
- e) stiptheid.

Jamal heeft na de herfstvakantie nog steeds geen sportschoenen met een witte zool. Je spreekt hem hier een derde keer op aan: “Je bent nog steeds niet in orde met je sportkledij.” Hij zegt dat ze daar thuis momenteel geen geld voor hebben. Hoe reageer je? Hoe scoor je zijn attitude voor het eerste criterium?

Dank u wel!

reinhilde.pulinx@ugent.be

iris.roose@ugent.be

www.steunpuntdiversiteitenleren.be